

**Univerzita Karlova
Filozofická fakulta**

**Katedra psychologie
Sociální psychologie**

TEZE DISERTAČNÍ PRÁCE

Mgr. Jakub Jelínek

**Emoční inteligence u osob s heterosexuální a ne-heterosexuální
orientací v kontextu genderové identity**

**Emotional intelligence in heterosexual and non-heterosexual
people in the context of gender identity**

Vedoucí práce prof. PhDr. Marek Blatný, DrSc.

2023

Obsah

Úvod	3
I. TEORETICKÁ ČÁST	5
1 Nejvýznamnější modely konstruktů emoční inteligence a jejich obsahová stránka	5
1.1 Model Salovey-Mayer-Caruso	5
1.2 Model Bar-Ona	6
1.3 Model Boyatzis-Goleman	6
2 Rysová a schopnostní konceptualizace emoční inteligence a jejich psychometrická specifikata	7
3 Od teorie měření k nástrojům měření emoční inteligence	8
4 Emoční inteligence v kontextu vybraných sociálně-psychologických témat.....	9
4.1 Emoční inteligence a individuální diference – pohlaví, věk, gender, zdravotní stav a jiná meziskupinová porovnání	9
4.2 Emoční inteligence v kontextu školství a pracovního života.....	10
4.3 Emoční inteligence osob v kontextu jejich sexuální orientace	11
II. EMPIRICKÁ ČÁST	12
1 Úvod a výzkumný problém	12
2 Metoda.....	13
2.1 Dvě separátní větve výzkumného projektu emoční inteligence	13
2.2 Soubor a procedura	13
2.3 Nástroje	15
3 Výsledky.....	16
4 Diskuse	17
5 Implikace a závěr	20
Použitá literatura	21
Seznam tabulek a grafů	25

Úvod

V současné době je to již více než třicet let od chvíle, kdy byl pojem emoční inteligence zaveden do psychologické terminologie. Ačkoli můžeme historické prameny tohoto konstruktů vystopovat mnohem hlouběji do minulosti – například v Thorndikově pojetí sociální inteligence či u Gardnerovy intrapersonální a interpersonální složky jeho teorie mnohočetné inteligence – byli to Salovey a Mayer (1990), kteří emoční inteligenci explicitně formulovali a definovali jako sadu hned několika rozličných schopností. Od tohoto momentu docházelo k překotnému růstu počtu publikací zaměřených na téma emoční inteligence a úvodní převaha teoreticky fokusovaných studií řešících obsahovou stránku konceptu či jeho souvislost s jinými psychologickými konstrukty byla rychle vystřídána explozí publikací orientovaných spíše do aplikovaných disciplín. Výsledkem byla mimo jiné také některá toho času silná tvrzení o významnosti emoční inteligence v životě jedince, aniž by k tomu byly předloženy dostatečné empirické důkazy, a aniž by byl jednoznačně vyjasněn teoretický základ konstruktů.

Kvapný rozmach zájmu výzkumníků o vzniklý konstrukt a o jeho aplikační potenciál vedl postupně k jistému vystřízlivění a k opětovnému návratu fokusu na teoretické pozadí konstruktů a jeho vyjasnění. Výsledkem se mimo jiné stalo přijímané rozlišování rysové a schopnostní emoční inteligence, jež bylo navrženo na přelomu tisíciletí. U emoční inteligence proto dnes již můžeme vysledovat určitý vývoj konstruktů samotného. Kapitoly v teoretické části práce byly voleny tak, aby nejenže relevantně pojednaly hlouběji o tématu emoční inteligence, ale aby zároveň také zakotvily jednotlivé dílčí výzkumné cíle řešené v části empirické. Čtenář bude tudíž v teoretické rovině seznámen podrobněji nejen s vymezením konstruktů, ale také se dvěma odlišnými způsoby konceptualizace jeho měření a s nejvýznamnějšími nástroji, které se v současné době pro měření emoční inteligence využívají (včetně rozebrání jejich psychometrických kvalit).

Poslední teoretická kapitola představuje emoční inteligenci sociálně-psychologickou optikou, a to především rozbořením studií s explorační skupinových diferencí. Účelem takto zúženého zaměření je předpřipravení čtenáře na v empirické části rozkrývanou novou výzkumnou otázku, která nebyla na poli psychologie doposud komplexněji řešena a ke které tudíž nemůže teoretická část disertace podat podrobnější pojednání. Jedná se o sociálně-psychologický základní výzkum řešící otázky skupinových rozdílů či podobností v emoční inteligenci mezi skupinami heterosexuálních a ne-heterosexuálních jedinců, čímž je nastoleno relativně inovativní propojování tématu emoční inteligence s dnes stále více se prosazující

disciplínou tzv. LGBTQ psychologie, která akcentuje relevantnost zaměření výzkumu nejrůznějších psychologických témat u leseb, gayů, bisexuálů, transgender a queer jedinců (LGBTQ), respektive zdůrazňuje potřebu ve výzkumných vzorcích zahrnovat zmíněné skupiny, čímž se znalostní základna oboru stává komplexnější. Problematika je ve výzkumu obohacena také o komplexnější porovnání emoční inteligence v genderovém kontextu, jelikož novější výzkumy naznačily, že relativní výhoda žen oproti mužům v úrovni emoční inteligence se nemusí jevit tak jednoznačně, jako se to předpokládalo v prvních letech období výzkumu konstruktů. Stanovena byla dále sada několika hypotéz, které vycházely z dříve provedených výzkumů a které se realizované studie v disertaci pokusily replikovat.

V souhrnu tedy lze úvodem uvést, že první část disertace postupně v jednotlivých kapitolách pojednává o teoretických pojetích konstruktů emoční inteligence, o jejich modelech, o možnostech jejího měření (a konkrétních nástrojích), včetně psychometrických specifik způsobů jejího měření, a nechybí ani kapitola o sociálně-psychologickém pohledu na konstrukt emoční inteligence. Výběr kapitol v teoretickém pojednání není náhodný, souvisí s dílčími výzkumnými otázkami a s hypotézami, které jsou řešeny a analyzovány v praktické části disertace. Empirická část seznámí čtenáře s výzkumem, který sestával ze dvou separátních studií, z nichž jedna zachycuje především problematiku schopnosti emoční inteligence a druhá rysovou konceptualizaci. Primárním zaměřením výzkumu je porovnání emoční inteligence a regulace emocí u skupin heterosexuálních a ne-heterosexuálních žen a mužů, sekundárními cíli bude zodpovězení dalších výzkumných otázek a replikování výsledků z některých studií, o nichž je pojednáno v kapitolách části teoretické.

Věříme, že práce bude svou formou čtivá, rozsahem dostatečně pokrývající širší tématu a obsahem nabízející odpovědi na nové výzkumné otázky, podporu pro již existující a v minulosti řešené a že také přinese mnoho nových úvah nad tématem jako celkem. Chybět nebude v průběhu textu ani úvaha nad možným dalším směřováním konstruktů emoční inteligence a nad aspekty, které jsou mu v současnosti vytýkány.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Nejvýznamnější modely konstruktů emoční inteligence a jejich obsahová stránka

Kapitola představuje emoční inteligenci (EI) jako konstrukt, který je stále relativně nový a jenž se stal předmětem rozsáhlého výzkumu v různých oblastech. Salovey a Mayer (1990) byli prvními autory, kteří zavedli do psychologické terminologie pojem *emoční inteligence* a spatřovali pod ním sadu schopností. Po etablování konstruktů se rozvinula rozsáhlá diskuse o tom, které charakteristiky pod EI zahrnovat, a vzniklo tak vícero modelů, které kapitola postupně představuje. Odborná literatura nejčastěji referuje o třech nejvýznamnějších modelech (např. Spielberger, 2004). Ty se v některých ohledech překrývají, nicméně jsou mezi nimi podstatné rozdíly, které opravňují je odlišovat. Jedná se o model Bar-Onův (2006), Golemanův (2000) a model Salovey a Mayera (1990) označovaný také jako model Salovey-Mayer-Caruso.

1.1 Model Salovey-Mayer-Caruso

Původní konceptualizace vychází z předpokladu, že by se EI měla po vzoru jiných typů inteligence zakládat na schopnostech, ať již po stránce teoretických předpokladů, formátem nástrojů (testů) koncept měřících či s ohledem na vývojové zákonitosti jedince, a že je tedy typ či druh inteligence jako každý jiný (Mayer, Salovey, & Caruso, 2000). Při splnění zmíněných předpokladů je pak možno pojmout EI jako systém zaměřený na zpracovávání informace s emocionálním nábojem a jako taková by měla být jednou z ústředních součástí tradičních a dobře etablovaných inteligenčních systémů (Matthews, Zeidner, & Roberts, 2004), a to mimo jiné i proto, že jsou v současnosti emoce nazírány jako důležitý informační zdroj (Mayer, Salovey, & Caruso, 2000) fungující s inteligencí ruku v ruce.

Teoretický základ modelu se v čase vyvíjel. Jedna z prvních definic pojímala EI jako schopnosti sledovat své emoce a emoce druhých, rozlišovat mezi nimi a všechny tyto informace následně využívat pro usměrňování myšlení a jednání (Salovey & Mayer, 1990). Po následné kritice teorie týkající se vágnosti konstruktů a jeho omezování čistě na vnímání a regulaci emocí došlo k revidování teorie a autoři začali vymezovat EI jako soubor čtyř složek schopností. První a základní je vnímání, zhodnocení a vyjadřování emocí. Zbývajících třemi složkami jsou emoční facilitace myšlenek (využití emocí), porozumění emocím a regulace emocí. Poslední ze zmíněných složek je považována za nejvyšší úroveň (Mayer, Salovey, & Caruso, 2000), což definuje víceúrovňovou strukturu EI. Na základě modelu byl vyvinut test MSCEIT (v originálu Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test), který byl převeden i do našeho prostředí,

autory české verze jsou Humpolíček & Slezáčková (2012). Salovey-Mayer-Caruso model zaujímá v literatuře určitým způsobem výsadní postavení a je svou teoretickou konceptualizací nejbližší problematice inteligence i konceptu emoce, a proto byl také vybrán pro realizaci výzkumného projektu.

1.2 Model Bar-Ona

Bar-Onův model je založen na soustavě *kompetencí* stanovených na základě klinických zkušeností autora. Jednotlivé kompetence spadají do pěti dimenzí odvozených faktorovými analýzami a mají vliv na to, jak se jedinci vypořádávají s požadavky prostředí (Spielberger, 2004). Model Bar-Ona cílil na zodpovězení otázky, proč jsou někteří lidé v životě úspěšnější než jiní, a reagoval také na kritiku omezování EI na čisté výkonové schopnosti, aniž by byly zváženy rysy. Tím rozšiřuje konstrukt EI. Výsledkem se stala směs jak schopnostně zaměřených částí modelu (např. uvědomování si svých emocí), tak charakteristik s mentálními schopnostmi nesouvisejících (např. celková nálada či sebeúcta). Výsledná kombinace proto vedla k označování modelu jako tzv. smíšeného (Mayer, Salovey, & Caruso, 2000). Bar-On toto směšování sám připouští a postupem času koncept ještě více rozšiřuje a nazývá jej emocionálně-sociální inteligence. Ta se podle něj skládá z množství kompetencí, dovedností a facilitujících prvků, které předurčují efektivní lidské chování a jsou měřitelné sebesposuzovací metodou. Souhrnně se jedná o validní, komplexní a robustní konceptualizaci konstrukt (Bar-On, 2006). Pětici obecných dimenzí lze měřit pro model vyvinutým nástrojem EQ-i (*Emotional Questionnaire Inventory*). Faktory modelu a jeho dílčí kompetence (či také subškály EQ-i) přehledně shrnuje následující tabulka č. 1 (volně dle Bar-On & Parker, 2000):

Tabulka č. 1: Subškály a kompozitní škály Bar-Onova nástroje EQ-i

Kompozitní škály EQ-i	Subškály EQ-i
Intrapersonální dimenze	Sebeúcta, uvědomování emocí, asertivita, nezávislost, sebeaktualizace
Interpersonální dimenze	Empatie, sociální responsibilita, interpersonální vztahy
Stres management	Tolerance ke stresu, kontrola impulzů
Adaptabilita	Testování reality, flexibilita, řešení problémů
Celková nálada	Optimismus, životní spokojenost

1.3 Model Boyatzis-Goleman

Poslední z trojice v současnosti nejvýznamnějších modelů EI (Spielberger, 2004) je založen na soustavě kompetencí (jejich přehled v tabulce č. 2), které umožňují lidem inteligentním způsobem využívat emoce ve svém chování, při efektivní práci s druhými a

obecně v životě. Celistvý model podle autorů neposkytuje jen rámec, jímž by byly hodnoceny dispozice jedince, ale jedná se i o teoretickou hierarchickou strukturu osobnosti, která je propojitelná s oblastí psychologie práce a s pracovním výkonem (Boyatzis, Goleman, & Rhee, 2000; Goleman, 1995). I na tomto modelu, který byl v průběhu času revidován, je vybudován diagnostický nástroj, tzv. inventář emočních kompetencí (ECI), který pokrývá kompetence stanovené teoreticky.

Tabulka č. 2: Domény nástroje ECI a v nich obsažené dílčí kompetence

<i>Čtyři domény nástroje ECI</i>	<i>Jednotlivé dílčí kompetence nástroje ECI</i>
Sebeuvědomění	Emocionální sebeuvědomování, přesné sebeposouzení, sebevědomí
Sebeřízení	Sebekontrola, důvěryhodnost, svědomitost, adaptabilita, výkonová orientace, iniciativa
Sociální uvědomění	Empatie, organizační vnímavost, zaměření na potřeby druhých
Sociální dovednosti	Vedení s vizí, komunikace, vliv, iniciace změn, řízení konfliktů, budování vazeb, týmová (spolu)práce, rozvoj ostatních

Protože výše v krátkosti popsané tři hlavní současné modely EI nejsou vyčerpávajícím přehledem, představuje kapitola pro doplnění a rozšíření teoretického rámce rovněž tzv. model rysové EI (trait-EI), který Cherniss (2010) považuje za jeden z nejmladších a hovoří o něm jako o modelu druhé generace problematiky EI. Někdy se označuje jako rysová emoční self-efficacy a týká se vlastního vnímání atributů souvisejících s emocemi, které jsou měřeny self-report metodou (např. Petrides, Pita, & Kokkinaki, 2007). Obsahem modelu je celkem 15 dimenzí (Petrides & Furnham, 2001) shlukujících se do faktorů well-being, sociabilita, emocionalita a sebekontrola (Mikolajczak, Luminet, Leroy, & Roy, 2007).

2 Rysová a schopnostní konceptualizace emoční inteligence a jejich psychometrická specifika

Zatímco existující modely EI tvoří zajímavý teoretický základ, jímž lze celý konstrukt pojímat, další charakteristikou, která se u EI bádáním v průběhu let vykryštovala, je její rozdělení na tzv. rysovou a schopnostní větev, o kterou se zasloužili Petrides & Furnham (2000, 2001). Důvody této dnes již běžné diferenciaci konstruktů jsou v kapitole podrobněji rozebrány, přičemž prostor je věnován i specifikům obou větví EI, jejich výhodám a úskalím (krátce shrnuto v tabulce č. 3). V rámci tezí bychom rádi v krátkosti nyní uvedli především to, že odlišnosti obou koncepcí jsou dány způsobem, kterým je konstrukt měřen, tj. schopnostní EI metodami maximálního výkonu (testy) po vzoru klasického kognitivního intelektu a rysová EI

posuzovacími škálami poskytujícími údaje spíše o typickém chování jedince. Jedná se tak o dobře známé rozdělení způsobů měření již od Cronbacha (1970). Výzkumy ukazují, že obě větve EI vzájemně souvisejí jen velmi málo (O'Connor & Little, 2003; Brannick et al., 2009), a že schopnostní EI souvisí s kognitivní inteligencí či s abstraktním uvažováním (Mayer, Caruso, Salovey, 1999) a nikoli s osobnostními rysy, se kterými naopak koreluje rysová EI (Warwick & Nettelbeck, 2004). Odlišný způsob měření EI se rovněž pojí se specifickými úskalími, které jsou v práci rozebírány, například problematika určování „správných“ odpovědí u testů schopnostní EI nebo omezená diskriminační validita u škál rysová EI. Důvodem zařazení kapitoly je nejen sekundární výzkumný cíl (porovnání obou větví s dalšími proměnnými i mezi sebou navzájem), ale také explorační diferencí či podobností mezi heterosexuálními a neheterosexuálními ženami a muži v obou větvích EI.

Tabulka č. 3: Charakteristické znaky výkonové a rysové koncipovaných nástrojů měření EI

<i>Výkonové metody emoční inteligence</i>	<i>Posuzovací škály emoční inteligence</i>
Měření maximální výkon jedince s existencí relativně správných a nesprávných odpovědí	Měření behaviorální dispozice a typické chování jedince, neexistují a priori správné odpovědi na položku
Neexistující nebo pouze velmi malá možnost účelově zkreslovat výkon (nahoru či dolů)	Potenciálně velký vliv záměrného zkreslení odpovědi (sociální desirabilita, impression-management, simulační tendence)
Na schopnosti zaměřené metody, obdoba klasických kognitivních výkonových metod	Na osobnost zaměřené metody, obdoba klasických osobnostních škál, dotazníků, inventářů apod.
Ohodnocení výkonu zvnějšku, objektivně hodnotitelný atribut dle kritérií	Ohodnocení výkonu zvnitřku, tj. subjektivní posouzení atributů
Delší doba administrace, komplikovanější instrukce a testování	Relativně jednoduchá a kratší dobu trvající administrace
Vývoj nástroje složitější, časově náročnější, obtížné stanovování správných a nesprávných odpovědí na položky	Levnější a také jednodušší vývoj metody (psychometrické kvality), časově méně náročnější

3 Od teorie měření k nástrojům měření emoční inteligence

Kapitola seznamuje s výčtem v současnosti nejčastěji využívaných metod, které byly vyvinuty za účelem měření EI. Mimo tří nástrojů, které již byly zmíněny výše v souvislosti s třemi základními modely (MSCEIT, EQ-i, ECI), bude pojednáno i o dalších, často neméně známých testech, ale především o škálách, neboť metod měřících rysovou EI je vyvinuto nepoměrně více. Podrobněji je hovořeno o škále SEIS vyvinuté kolektivem Schutte et al. (1998), pomocí níž byla operacionalizována rysová EI ve výzkumném projektu disertace. Více kapitola přibližuje také dotazník TEIQue (Trait Emotional Intelligence Questionnaire), jehož

autory jsou Petrides, Furnham a Pérez, a nástroj TMMS (Trait Meta Mood Scale), který vyvinuli Salovey, Mayer, Goldman, Turvey, & Palfain (1995). Kapitola neposkytuje pouze přehledové údaje o obsahové stránce nástrojů, ale zaměřuje se i na to, jakým vývojem metody prošly v čase, a především na hodnocení jejich psychometrické kvality podle kritérií stanovených autory Matthews, Zeidner, & Roberts (2004).

4 Emoční inteligence v kontextu vybraných sociálně-psychologických témat

Problematiku EI je možné nazírat optikou různých psychologických disciplín. Je to proto, že téma našlo uplatnění v mnoha aplikovaných oblastech. Nejenže je čtým předmětem základního výzkumu, ale bývá řešena také v praktických kontextech, např. s ohledem na svou roli v oblasti školství, zdravotnictví, v psychologii organizace aj. S ohledem na rozsáhlost sociálně-psychologické vědy a její provázanost s dalšími oblastmi je kapitola cíleně zaměřena na poznatky blízké povaze výzkumného disertačního projektu. Primárním zaměřením výzkumu je sociálně-psychologický pohled na konstrukt emoční inteligence, konkrétně základní výzkum meziskupinových rozdílů a podobností. Inovací disertační práce je fokus výzkumu na exploraci EI u skupin odlišně sexuálně orientovaných osob. Tentýž konstrukt je pak zkoumán také mezi ženami a muži, neboť nejnovější studie naznačují, že dříve zdůrazňovaná relativní výhoda žen v EI oproti mužům nemusí být tak empiricky jednoznačná. Protože je disertační projekt zaměřen na základní výzkum a na srovnání různě definovaných skupin jedinců, týká se i pojednání o sociálně-psychologickém kontextu především poznatků o EI vzešlých ze srovnávacího základního výzkumu. Aby však nezůstal sociálně-psychologický kontext příliš redukován, je kapitola obohacena též o poznatky z aplikační oblasti (vybrán školský a pracovní kontext jakožto významné roviny lidského života) a následně zakončena zarámováním výzkumného projektu disertace, od něž je plynule přecházeno k části praktické.

4.1 Emoční inteligence a individuální diference – pohlaví, věk, gender, zdravotní stav a jiná meziskupinová porovnání

Podkapitola předkládá bohatá výzkumná zjištění o relativní výhodě žen oproti mužům v úrovni EI konceptualizované jako schopnost nebo jako rys (např. Ciarrochi, Chan, & Caputi, 2000; Harrod & Scheer, 2005; Van Rooy, Alonso, & Viswesvaran, 2005; Joseph & Newman, 2010; Sierra, del Rosal, Romero, Villegas, & Lorenzo, 2013), avšak nabízí zamyšlení také nad výsledky novějších výzkumů, v jejichž světle dochází v poslední době v empirické evidenci k určitým rozporům, které motivovaly stanovení dílčího cíle výzkumu explorovat rozdíly či

podobnosti v konstruktů i mezi ženami a muži. Pojednání se zaměřuje i na roli individuálních genderových charakteristik, jelikož některé studie naznačily, že tyto atributy mohou za rozdíly v EI stát (např. Guastello & Guastello, 2003; Siegling, Saklofske, Vesely, & Nordstokke, 2012; Mukundan & Abdulkhader, 2019). V této souvislosti je například spojována vyšší úroveň EI s androgynií. Část textu je zasvěcena i ověřování teoretického předpokladu zvyšování schopnosti EI s věkem (Van Rooy, Alonso, & Viswesvaran, 2005) a důkladně je pojednáno o souvztažnosti EI se zdravotním stavem (např. Schutte, Malouff, Thorsteinsson, Bhullar, & Rooke, 2007), která je prokazována pro bohatost podobně zaměřeného výzkumu i meta-analyticky (např. Martins, Ramalho, & Morin, 2010).

4.2 Emoční inteligence v kontextu školství a pracovního života

Nespornou roli hraje EI také v kontextu školství a pracovního života. Aplikační přesah tématu EI je podán v této podkapitole, v níž je pojednáno např. o vlivu konstruktů na prospěch a výsledky žáků či studentů v různých stupních vzdělávání (např. Parker, Summerfeldt, Hogan, & Majeski, 2004) nebo o zprostředkovaném vlivu s další proměnnými, jako je well-being studentů, kvalita vztahů, patologické chování žáků ve škole (Petrides, Frederickson, & Furnham, 2004; Garg, Levin, & Tremblay, 2016). Zmíněna jsou rovněž zajímavá zjištění ze studií longitudinálních (např. Costa & Faria, 2015a, 2015b) poskytujících vhled na rozsah efektu EI na akademické výsledky v průběhu času dle vzdělávacího stupně žáků. Upozorněno bude mimo jiné na problém neexistence zlatého standardu pro hodnocení vztahu EI s dalšími proměnnými (Droppert et al., 2019), a tedy na názory badatelů, že dosavadní výsledky zůstávají daleko před uzavřením (Garg, Levin, & Tremblay, 2016). Určitou syntézu nicméně poskytnou výsledky dostupné studie meta-analytické.

V kontextu pracovního života bude EI představena jako konstrukt s nezpochybnitelnou rolí, jak uvádějí Rathore, Chadha, & Rana (2017), a to především díky výsledkům studií, které se zaměřily na její efekt ve vlivu pracovního stresu, na řešení konfliktů na pracovišti, na pracovní výkonnost, efektivitu týmů, identifikaci zaměstnanců se svou prací nebo které cílily na otázky leadershipu. Navas & Vijayakumar (2018) zmiňují především efekt EI na pracovní závazek jedince, dále uvádějí vliv EI na pracovní spokojenost a také na míru stresu spojeného s pracovním prostředím nebo na efektivitu, kterou konstrukt skýtá při řešení interpersonálních konfliktů. Ve světle veškerých aktuálně publikovaných studií z poslední doby, které jsou v práci představeny, nemůže být dle některých autorů zpochybnována role EI v pracovním životě

člověka. Přesto bude pro určitou objektivnost naznačeno v kapitole i to, v čem různí badatelé (např. Makkar & Basu, 2017) spatřují nedostatky ve výzkumu směřovaném do této oblasti.

4.3 Emoční inteligence osob v kontextu jejich sexuální orientace

S vědomím rozsáhlosti základního výzkumu rozmanitých meziskupinových porovnání v EI je až zarážející, že doposud nebylo téma komplexněji zkoumáno mezi skupinami osob s odlišnou sexuální orientací, která rovněž tvoří významný atribut života jedince a jeho identity. Tato prozatím nezodpovězená otázka vystupuje do popředí o to více, uvědomíme-li si, že neheterosexuální osoby, tedy jiné než majoritní heterosexuální orientace, tvoří poměrně širokou skupinu lidí, v jejichž životě rovněž sehrávají emoční schopnosti a dovednosti důležitou roli (Míndru & Năstasă, 2017). Není navíc vyloučeno, že u menšinově orientovaných osob může důležitost EI a regulace emocí sehrávat významnější roli z důvodů vyrovnávání se s minoritní orientací a s jinakostí, což může mít samo o sobě potenciál působit jako zátěžová situace, na níž je potřeba se adaptovat (Meyer, 2003).

Mediana & Hassan (2015) vyslovují teoretický (avšak empiricky zatím nepodložený) předpoklad, že jedinci s ego-syntonní homosexualitou oplývají lepšími emočními dovednostmi či schopnostmi, které jim pomáhají v průběhu života s úspěšnějším vyrovnáváním se s menšinovou sexuální orientací a se ztotožněním se s ní. Na tomto základě usuzují i na jejich vyšší EI a zejména regulaci emocí oproti lidem s ego-dystonní homosexualitou či oproti heterosexuálům, jejichž sexuální orientace je společensky považována za normativní a jako taková neklade dodatečné požadavky na adaptaci člověka a na zpracovávání jinakosti ve vlastním emočním prožívání.

Psychologický výzkum se podrobněji EI (konstruktem jako celkem) v kontextu sexuální orientace prozatím nezabýval, a pokud, tak jen okrajově. Jednou z mála světlých výjimek je studie z rumunského prostředí, která porovnávala skupiny homosexuálních a heterosexuálních respondentů v rysové EI. Homosexuální respondenti skórovali v celkové rysové EI výše než heterosexuální, avšak rozdíl k statistické signifikanci pouze inklinoval. Z dílčích složek byl zachycen signifikantní rozdíl ve vnímání emocí, v porozumění emocím a také u složky využití emocí pro facilitaci myšlení (Míndru & Năstasă, 2017), ve kterých homosexuálové skórovali výše. Jedná se však prakticky o jediné dostupné empirické evidence spojující téma EI a sexuální orientace člověka. Disertační projekt proto zacílil na komplexní výzkumnou exploraci EI člověka v kontextu jeho sexuální orientace.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

1 Úvod a výzkumný problém

Emoční inteligence je jako stále relativně nový konstrukt předmětem rozsáhlého výzkumu v různých psychologických disciplínách. Zkoumány byly např. individuální diference v úrovni EI, souvislost EI s pracovními a manažerskými schopnostmi (Schutte & Loi, 2014), se spokojeností v manželství (Eslami, Hasanzadeh, & Jamshidi, 2014) nebo s fyzickým a psychickým zdravím (Schutte et al., 2007). Salovey & Mayer (1990) jako první zavedli do psychologické terminologie pojem EI a spatřovali v něm sadu schopností – vnímání emocí, porozumění emocím, jejich využití (pro usměrňování chování a myšlení) a regulaci emocí (Mayer & Salovey, 1997).

Po etablování konstruktů se rozvinula diskuse, které charakteristiky pod EI zahrnovat a vzniklo vícero modelů EI. Mezi ty stěžejní patří právě schopnostní model Saloveye a Mayera (1990) a smíšené modely Bar-Ona (2006) či Golemana (2000), jenž svou popularizační knihou přiblížil EI široké laické veřejnosti a zdůrazňoval v ní její důležitost v životě člověka, a to i nad význam klasické kognitivní inteligence, což se stalo předmětem kritiky. S rozmachem teorií EI se rozrůžňoval i vývoj metod pro její měření, což vedlo ve výsledku k rozlišování tzv. rysové a schopnostní EI (Petrides & Furnham, 2001). První zmíněná je měřena posuzovacími dotazníky (popisuje behaviorální dispozice), druhá naopak výkonnostními testy (EI jako schopnost jedince). Obě větve souvisejí dle dosavadních studií jen málo (Brannick et al., 2009) a výzkumy ukazují, že zatímco schopnostní EI souvisí s kognitivním intelektem (Mayer, Caruso, & Salovey, 1999), rysová koreluje s osobnostními rysy (Warwick & Nettelbeck, 2004).

Základní výzkum EI poskytl za tři dekády evidenci o různých inter-individuálních rozdílech v úrovni EI. Bylo např. zjištěno, že EI je vyšší u žen (Ciarrochi, Chan, & Caputi, 2000), dále s vyšším věkem (Van Rooy, Alonso, & Viswesvaran, 2005) či že její úroveň kladně souvisí s androgynií a s interakčním efektem pohlaví a androgynie (Ardolino, 2013; Guastello & Guastello, 2003). Přes řadu těchto poznatků nejsou známy důkazy, zda existují rozdíly i mezi různě sexuálně orientovanými osobami, a to ani u schopnostní, ani u rysové EI. Cílem projektu je proto nahlédnout téma EI z pohledu tzv. LGBTQ psychologie a explarovat, zda si jsou skupiny heterosexuálních a ne-heterosexuálních osob v EI podobné či zda mezi nimi existují rozdíly, a učinit tak první krok v neprozkoumané oblasti.

Výzkumná otázka byla mimo jiné ovlivněna v současnosti propagovanou potřebou psychologického výzkumu zabývajících se rozličnými otázkami u jedinců tzv. ne-

heterosexuálních. Někdy se hovoří v tomto ohledu o speciální subdisciplíně, tzv. LGBTQ psychologii (lesby, gayové, bisexuálové, transgender a queer jedinci), kterou např. Clarke, Ellis, Peel, & Riggs (2010) charakterizují jako větev oboru usilující o větší prosazení legitimacy výzkumu cílicího na osoby ne-heterosexuální a beroucího v potaz perspektivu životních zkušeností LGBTQ osob. Dle autorů se tím stává znalostní základna oboru komplexnější a může i snižovat předsudečnost a diskriminaci těchto osob. Ta ani v dnešní době není ojedinělá, což dokládá např. nedávný výzkum českého veřejného ochránce práv z roku 2019 (dostupný z: www.ochrance.cz/diskriminace/vyzkum/).

S postupující změnou názorů ohledně homosexuality, která byla v minulosti považována za určitou formu patologie, se objevovaly první výzkumy zahrnující ne-heterosexuální jedince (např. témata postojů heterosexuálů k homosexuálům, sexuální identity dětí leseb, bisexuální orientace, aj.), celkově je ovšem podobně cílicích studií i dnes jen málo a vznikají většinou v západních zemích (Clarke et al., 2010). I proto je primárním účelem této studie obohatit výzkumné pole novým pohledem a explarovat oblast EI optikou zmíněné LGBTQ psychologie, a to s paralelním porovnáním žen a mužů, neboť novější výzkumy často nereplikovaly dřívější zvučná stanoviska ohledně relativní výhody žen v EI oproti mužům. Dílčím cílem je také replikovat sadu dalších dřívějších zjištění, mimo jiné o slabém vztahu schopnosti EI s intelektem a s rysovou EI a dále o vztahu rysové EI s osobností.

2 Metoda

2.1 Dvě separátní větve výzkumného projektu emoční inteligence

Výzkumný projekt disertační práce byl realizován ve dvou separátních studiích. První studie se zaměřila primárně na porovnání cílových skupin ve schopnosti EI a na její souvislost s kognitivním intelektem a s rysovou EI. Druhá studie cílové skupiny porovnávala v rysové EI a ověřovala její souvislost s osobnostními rysy.

2.2 Soubor a procedura

Studie č. 1: Celkový počet participantů byl 190. Respondenti byli osloveni s nabídkou účasti ve výzkumu prostřednictvím internetu, s ohledem na specifičnost souboru (sexuální orientace) byl výběr nenáhodný, dán kombinací samovýběru a metodou lavinové koule. Výzkumný vzorek osob s minoritní sexuální orientací byl v této studii redukován na osoby identifikující se s homosexuální orientací. Motivací pro účast bylo obdržení výsledků z testování EI. Všichni

respondenti podepsali informovaný souhlas s účastí na studii. Sběr dat probíhal od prosince 2018 do srpna 2019. Data byla zpracována v programu SPSS 25. Veškerým testovacím sešitům byly přiřazeny jedinečné anonymizační kódy, aby bylo znemožněno ztotožnění s konkrétní osobou a od protokolů byly po zpracování (přepsání dat) odděleny informované souhlasy.

Administrace diagnostické baterie probíhala při osobních setkáních s hlavním řešitelem projektu nebo se zaškoleným spolupracovníkem. Během administrace 2 respondenti odstoupili od účasti z důvodu časové náročnosti. 4 protokoly byly vyhodnoceny jako nevalidní a odstraněny. Analýzy proběhly na vzorku 184 osob (v dílčích analýzách jsou počty o jednotky odlišné, pakliže se nepodařilo zajistit u probanda validní hodnotu pro některou proměnnou). Průměrný věk činil $m = 24,1$ let ($s = 6,84$), s variačním rozpětím od 17 do 59 (2 respondenti věk neuvedli). Vzorek čítal 98 žen (40 homosexuálních) a 86 mužů (41 homosexuálních). Mezi průměrným věkem žen ($m = 23,3$; $s = 5,7$) a mužů ($m = 25,1$; $s = 7,9$) nebyl zjištěn významný rozdíl ($t = -1,8$; $p > 0,05$).

Studie č. 2: Participanti byli získáváni prostřednictvím internetové inzerce informací o výzkumu, zapojení do sběru bylo dáno na bázi dobrovolnosti, jednalo se nenáhodný výběr vzorku (samovýběr v kombinaci s metodou lavinové koule). Kritériem pro zařazení do vzorku byla identifikace respondenta s některou ze tří nejběžněji uváděných sexuálních orientací, tj. s heterosexuální, bisexuální nebo homosexuální. Sběr dat probíhal od konce roku 2019 do léta 2022, byl silně komplikován pandemickou situací a průběh musel být uzpůsobován dle možností odvíjejících se od aktuálních opatření. Většina sběru dat tak proběhla elektronicky přes chráněný odkaz poskytující přístup k baterii nástrojů. Celkový počet respondentů, kteří souhlasili s účastí na výzkumu, byl 389, avšak kompletně vyplnilo celou baterii nástrojů 211 respondentů, 1 protokol byl odstraněn pro nevalidní odpovědi.

Statistické zpracování dat bylo provedeno v softwaru SPSS 25. Průměrný věk celkového souboru činil $m = 34,23$ let ($s = 11,6$) s variačním rozpětím věku od 17 do 73 let. Z 210 respondentů bylo 88 žen a 122 mužů, s převahou osob identifikujících se s menšinovými sexuálními orientacemi (70 % celkového vzorku). Průměrný věk byl u žen $m = 31,2$ ($s = 10,4$), u mužů $m = 36,4$ ($s = 12$). Statistická analýza vyhodnotila signifikantní rozdíl mezi průměrným věkem mužů a žen ($t = -3,32$; $p < 0,05$), mezi heterosexuální a ne-heterosexuální podskupinou vzorku významný rozdíl v průměrném věku nalezen nebyl.

2.3 Nástroje

Studie č. 1: MSCEIT – v českém prostředí adaptovaný test schopnostní EI, vystavený na teoretickém základě čtyř složek schopností (Mayer & Salovey, 1997).

VMT – česká adaptace inteligenčního testu z roku 2002 měřícího obecnou inteligenci, g-faktor. Test obsahuje 24 položek podobných klasickým Ravenovým úlohám s časově omezenou dobou administrace na 25 minut (Klose, Černochová, & Král, 2002).

SEIS – 41položková verze škály rysové EI, vytvořené původně Schutte et al. (1998), navržené podle modelu EI Saloveye a Mayera, a předělaná autory Austin et al. (2004). Respondent vyjadřuje míru svého souhlasu na pětibodové Likertově škále. Autoři povolují volné užívání pro výzkum a klinické účely, do češtiny byla škála přeložena v roce 2009 doc. Baumgartnerem. Škála byla použita v obou separátních studiích, v první dosáhl odhad reliability formou vnitřní konzistence (Cronbachovo α) velmi dobré úrovně 0,86, ve druhé se jednalo o koeficient 0,89.

Demografické ukazatele – dalšími zjišťovanými údaji byly dosažené vzdělání (možnosti „základní“, „střední“, „střední s maturitou“ a „vysokoškolské“), bydliště („město“ a „venkov“), pohlaví, věk a subjektivní posouzení celkového zdravotního stavu na pětibodové škále.

Studie č. 2: SEIS – stejná verze škály jako v případě první dílčí studie.

ERQ – krátký 10ti položkový dotazník rysové emoční regulace (Gross & John, 2003) zachycující tendenci jedince regulovat emoce strategií kognitivního přehodnocení anebo potlačováním emocí. Respondenti vyjadřují svou míru souhlasu na sedmibodové Likertově škále. Reliabilita nástroje dosáhla koeficientu vnitřní konzistence 0,85 pro emočně-regulační strategii kognitivního přehodnocení a 0,83 pro emočně-regulační strategii potlačování emocí.

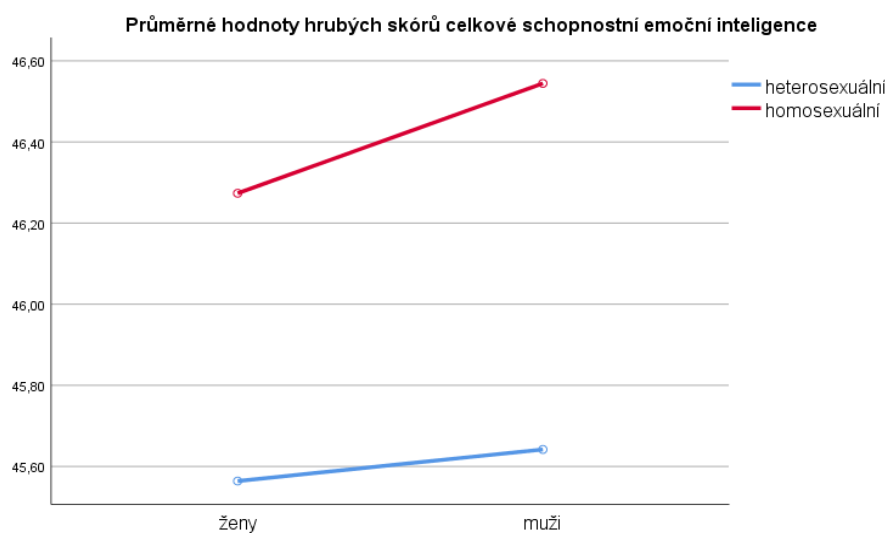
NEO-FFI – známá verze inventáře měřícího 60 položkami pětici osobnostních rysů (extraverze, přívětivost, svědomitost, emocionální stabilita a otevřenost vůči zkušenosti). Respondenti posuzují na pětistupňové Likertově škále, nakolik je jednotlivá tvrzení vystihují. Nástroj byl adaptován do tuzemského prostředí (Hřebíčková & Urbánek, 2001).

Demografické ukazatele – stejná struktura jako ve studii č. 1 s doplněním bloku o 3 položky, jejichž vyplnění bylo dobrovolné a které byly předkládány pouze ne-heterosexuálním respondentům (obeznámenost okolí s menšinovou sexuální orientací respondenta, zkušenosti s diskriminací či s negativním přístupem vůči své osobě z důvodu sexuální orientace a posouzení celkové spokojenosti ne-heterosexuálního respondenta se životem v ČR s ohledem na jeho sexuální orientaci).

3 Výsledky

Grafy č. 1 a 2 poskytují přehledně strukturu průměrných skóre dosažených u podskupin heterosexuálních a ne-heterosexuálních žen a mužů ve schopnostní (studie 1) a v rysové (studie 2) EI. Homosexuální respondenti ve schopnostní EI ve srovnání s heterosexuály sice vykazují vyšší průměrné skóre, avšak dvoufaktorová analýza variance neprokázala, že by existoval signifikantní vliv hlavního efektu sexuální orientace: $F(1, 180) = 1,539$, $p = 0,22$, $\eta_p^2 = 0,008$, a nesignifikantní byly také hlavní efekt pohlaví i interakční vliv obou proměnných. Obdobně nebyla prokázána signifikance vlivu hlavních efektů ani u schopnostní emoční regulace, hlavní efekt sexuální orientace: $F(1, 180) = 2,554$, $p = 0,11$, $\eta_p^2 = 0,014$, respektive pohlaví: $F(1, 180) = 0,469$, $p = 0,49$, $\eta_p^2 = 0,003$. Nesignifikantní byl rovněž interakční efekt obou proměnných. Výzkumné podskupiny jsou si ve schopnostní EI statisticky podobné.

Graf č. 1: Průměry skóre v celkové schopnostní EI

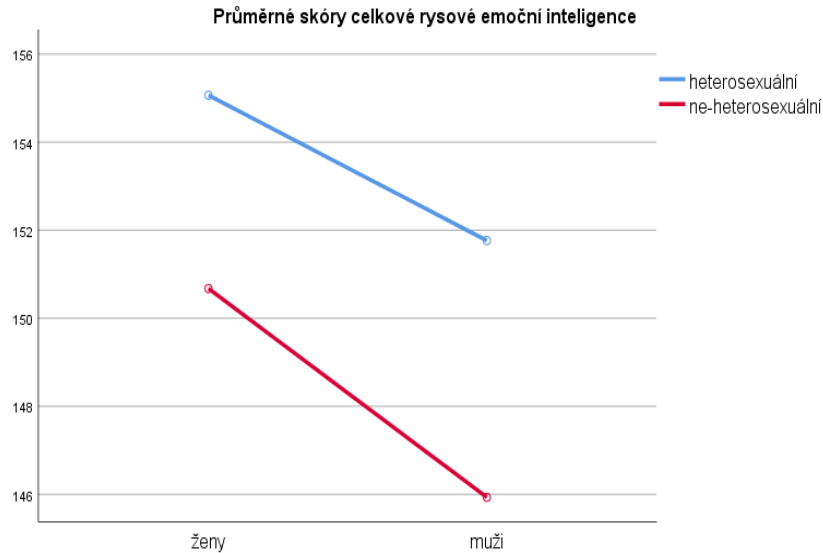

Struktura průměrných hodnot byla u zkoumaných podskupin respondentů v rysové EI obrácená oproti výsledkům u schopnostní EI – ženy dosahovaly oproti mužům vyšších průměrů v rysové EI, heterosexuální respondenti vyšších hodnot oproti ne-heterosexuálním jedincům. Multivariační analýza rozptylu provedená na datech druhé studie (ověření vlivu sexuální orientace a pohlaví na úroveň rysové EI, rysové emoční regulace a dvou emočně-regulačních strategií) nicméně neprokázala signifikanci některého z hlavních efektů a statisticky nevýznamný byl také vliv interakční. Separátní MANOVA nicméně prokázala, že proměnná sexuální orientace měla signifikantní vliv na dva z osobnostních rysů – Pillaiův test, $V = 0,086$, $F(5, 202) = 3,781$, $p < 0,01$, Wilksův test, $\Lambda = 0,914$, $F(5, 202) = 3,781$, $p < 0,01$. Heterosexuální respondenti dosahovali vyšších skóre v osobnostním rysu přívětivosti ($F(3, 206) = 11,531$, $p =$

0,001), ne-heterosexuální respondenti měli naproti tomu vyšší hodnoty v dimenzi neuroticismu ($F(3, 206) = 5,347, p < 0,05$).

Graf č. 2: Průměry skóre v celkové rysové EI

Dalšími analýzami byl replikován slabý vztah schopnostní a rysové EI ($r = 0,311; p < 0,001$), stejně jako souvislost kognitivního intelektu se schopnostní EI ($r = 0,15; p = 0,042$). Rysová EI dle předpokladů souvisela se všemi dimenzemi Big Five (negativně s neuroticismem, pozitivně se zbývajícími čtyřmi dimenzemi), síla vztahu dosahovala od $r = 0,24; p < 0,001$ pro vztah se svědomitostí po $r = 0,577; p < 0,001$ u vztahu s extravertí. Rysová EI souvisela také s emočně-regulační strategií kognitivního přehodnocení ($r = 0,554; p < 0,001$) a negativně se strategií potlačování emocí ($r = -0,274; p < 0,001$). Naproti tomu ani v jedné ze studií nebyly prokázány vztahy EI (ať schopnostní či rysové) s věkem, signifikance vztahu EI a zdravotního stavu byla objevena pouze u rysové konceptualizace a pouze ve druhé separátní studii. Zajímavým podružným zjištěním se stala v první studii kladná souvislost rysové i schopnostní EI s místem, odkud respondent pocházel, a s jeho vzděláním. S vyšší úrovní obou typů EI bylo prostřednictvím biseriálních korelací spjato bydliště ve městech a vyšší vzdělání. Druhá dílčí studie obdobné vztahy u rysové EI nereplikovala.

4 Diskuse

Hlavním cílem výzkumu bylo prozkoumat, zdali existují rozdíly v EI a specificky také v emoční regulaci mezi heterosexuálními a homosexuálními (potažmo ne-heterosexuálními) jedinci a provést obdobnou exploraci mezi skupinami žen a mužů, přičemž bylo cíleno jak na

rysovou, tak na schopnostní konceptualizaci EI, neboť tyto dvě větve konstruktů mezi sebou navzájem souvisí jen málo. Výzkumný záměr vznikl na podkladě absence celistvých empirických evidencí týkajících se komparace různě sexuálně orientovaných osob v jejich EI. Cíl výzkumu byl naplněn – rozdíly nebyly prokázány, skupiny heterosexuálů a neheterosexuálů jsou si v EI statisticky podobné. Naznačeny byly zvýšené skóry homosexuálů v regulaci emocí, dílčí složce EI, rozdíl ovšem pouze inklinoval k statistické významnosti.

Druhý vytyčený záměr – porovnání EI a emoční regulace mezi muži a ženami – si kladl za cíl vrhnout více světla na z poslední doby ne vždy jednotné výsledky výzkumů. Obě realizované separátní studie neprokázaly statisticky signifikantně vyšší průměry žen oproti mužům, a to ani v rysové, ani ve schopnostní EI. V rysové EI ženy skórovaly výše, avšak bez dosažení signifikantního rozdílu, ve schopnostní EI byly průměry žen a mužů téměř totožné. Stávající zjištění jsou tak ve shodě s novějšími studiemi, jako např. Pardeller, Frajo-Apor, Kemmler, & Hofer (2017), Séguin & Hipson (2016) anebo částečně i s meta-analýzou autorů Josepha & Newmana (2010). Naproti tomu starší studie autorů Schutte et al. (1998), Ciarrochi, Chan, & Caputi (2000) anebo Van Rooy, Alonso, & Viswesvaran (2005) významné rozdíly ve prospěch žen explorovaly. Považujeme výsledek genderového srovnání v tomto výzkumu za další střípek podporující možný náznak toho, že relativní výhoda žen oproti mužům v EI není tak jednoznačná, jak se doposud na základě starších výzkumů zdálo. Důvody diskrepancí mohou spočívat například v nepoměru respondentů ve výzkumných souborech výše citovaných studií, kde téměř vždy převažovaly ženy, mnohdy i několikanásobně, zatímco v tomto výzkumu byla proporce v první dílčí studii vyrovnaná a v druhé to naopak byli muži, kteří početně ženy v souboru převyšovali. Značnou roli mohou hrát i konkrétní nástroje (anebo jejich různé verze) využívané ve studiích pro operacionalizaci konstruktů. Za nesouladem může stát i kulturní specifita toho kterého výzkumného vzorku.

Replikováno bylo zjištění o slabé korelaci rysové a schopnostní EI, čímž je výzkum ve shodě s jinými (např. O'Connor & Little, 2003; Warwick & Nettelbeck, 2004; Brannick et al., 2009). Předpoklad souvislosti schopnostní EI s kognitivním intelektem, který navrhli Petrides & Furnham (2001) byl výzkumem podpořen. Výsledek je v rozporu se studií autorů Ciarrochi, Chan, & Caputi (2000), na druhou stranu Mayer, Caruso, & Salovey (1999) kladný vztah mezi těmito proměnnými prokázali. Jejich výzkum zakomponoval verbální složky intelektu, Ciarrochi, Chan, & Caputi (2000) využili metody s minimální verbální složkou. Je tedy otázkou, nakolik může být posouzení schopnostní EI závislé právě na verbálních aspektech. Replikována byla souvislost rysové EI s osobnostními dimenzemi, což je konzistentní s jinými

studiemi (např. Petrides, Vernon, Schermer, Ligthart, Boomsma, & Veselka, 2010; Alegre, Pérez-Escoda, & López-Cassá, 2019). Naproti tomu oproti původním předpokladům se diskrepance objevily při analýze EI mezi mladšími a staršími jedinci. Van Rooy, Alonso, & Viswesvaran (2005) prokázali pozitivní vztah věku a EI, tento výzkum nikoli, a to ani v jedné z dílčích studií. Pravděpodobným vysvětlením odlišných výsledků je dominující počet mladších respondentů v tomto výzkumu, což znemožnilo rozdíly relevantně posoudit, jelikož nebyla zajištěna dostatečná variabilita dat. S tím souvisí i nižší variabilita dat k proměnné zdravotního stavu, což mělo dopad na další zjištěnou nekonzistenci, kdy zatímco například Schutte et al. (2007) objevili rozdíly ve schopnosti i rysové EI mezi skupinami zdravých a nemocných, v tomto výzkumu byl vztah replikován pouze částečně (u druhé studie).

Mezi limity studie uveďme způsob výběru vzorku, který byl nenáhodný (samovýběr v kombinaci s metodou lavinové koule), avšak s ohledem na cílovou skupinu respondentů byl vyhodnocen jako nejpraktičtější k provedení. Jiným omezením je sebe-posuzování u nástroje měřícího rysovou EI a s tím spjatý vliv možné sociální desirability. Zatímco u první studie mohla v kvalitě získaných dat sehrávat roli délka administrace diagnostické baterie (celková časová náročnost) a s tím spjatá například unavitelnost, v případě druhé dílčí studie lze vnímat omezení v elektronickém sběru dat, u něhož ani navzdory pečlivé prvotní analýze jednotlivých formulářů nelze zcela eliminovat riziko snížené validity odpovědí, jež může vyplývat například z nepozorného vyplňování a z nepochopení otázkám. Nedostatek, který lze sledovat především u druhé studie, je nepoměr v počtu respondentů v jednotlivých výzkumných podskupinách, kdy převažovala skupina ne-heterosexuálních jedinců (zejména u heterosexuálních mužů nebyl získán původní předpoklad výzkumného vzorku). Na nerovnoměrnosti podskupin vzorku se značnou mírou podílela globální pandemická situace, která v průběhu času do sběru dat zasáhla a kvůli níž bylo obtížnější v pokročilejší fázi výzkumu dosbírat odpovídající počty heterosexuálních respondentů k již získaným participantům ne-heterosexuálním. Pandemie mohla navíc svým zátěžovým potenciálem ovlivnit i samotné subjektivní posouzení respondentů u některých položek, například těch týkajících se zdravotního stavu či emocionální regulace. Považujeme proto za potřebné mezi omezení studie explicitně vytyčit i pandemii jako takovou, jejíž vliv nebylo možné sofistikovaně odfiltrovat.

5 Implikace a závěr

Disertační projekt usiloval o obohacení vědomostní základny oboru psychologie prostřednictvím zacílení na výzkumnou otázku, která doposud nebyla systematicky zkoumána a ke které chyběla relevantní data – explorace EI mezi skupinami jedinců s odlišnou sexuální orientací. Meziskupinová srovnávání byla především tématem se sociálně-psychologickým zaměřením. Nalézt však lze i jistý přesah do oblasti klinické. Stěžejním výsledkem byla explorace neexistence rozdílů mezi heterosexuálními a ne-heterosexuálními jedinci v EI. Stejný výsledek byl explorován i u konceptu emoční regulace, ačkoliv v této otázce vyvstávaly napříč dílčími studii jisté náznaky, které by o určité mírné odlišnosti mohly svědčit, tudíž by do budoucna bylo zajímavé uskutečnit další obdobně zaměřené studie.

Význam empirických zjištění výzkumu spatřujeme sociálně-psychologickou optikou v samotném faktu nenalezení rozdílů mezi většinově a menšinově sexuálně orientovanými skupinami jedinců, čímž je podporováno určité stanovisko o nejinakosti (podobnosti či stejnosti) menšinově sexuálně orientovaných osob, které se ve svém životě často mohou setkávat s diskriminací či s předpojatostí vůči své osobě ze strany sociálního okolí právě kvůli možnému předsudečnému očekávání odlišnosti sexuálních minorit. Exploraci statistické nesignifikance rozdílu proto považujeme za obdobně důležité a empiricky stejně hodnotné zjištění, jako bývá v případě jiných studií objevení hodnot signifikantních. Bohatší paleta obdobně laděných studií by tak mohla zdůrazňovat a propagovat podobnost zkoumaných skupin a hrát tudíž důležitou roli potenciálu k postupné společenské změně v přístupu k ne-heterosexuálním menšinám, a to obzvláště v kulturách a zemích, kde jsou tyto skupiny častěji diskriminovány nebo ostrakizovány.

Klinický náznak implikací nacházíme ve výzkumných zjištěních, které explorují větší riziko duševního onemocnění u osob ze sexuálních minorit, jež je někdy vysvětlováno teorií menšinového stresu, který opět může mít v nemalé míře zdroj v sociálním kontextu. Jestliže víme z minulých studií, že zdravotní stav souvisí s EI a s regulací emocí, nabízí se poměrně výrazný aplikační potenciál ve vhodné a dobře zacílené práci s emoční regulací a v rozvoji kompetencí EI.

Použitá literatura

- Alegre, A., Pérez-Escoda, N., & López-Cassá, E. (2019). The Relationship between trait emotional intelligence and personality. Is trait EI really anchored within the Big Five, Big Two and Big One frameworks? *Frontiers in Psychology, 10*(), 866.
- Ardolino, A. (2013). The impact of sex, gender role orientation, and extroversion on emotional and social intelligence. *College of St. Elizabeth Journal of the Behavioral Sciences, 1-32*.
- Austin, E. J., Saklofske, D. H., Huang, S. H. S., & McKenney, D. (2004): Measurement of trait emotional intelligence: testing and cross-validating a modified version of Schutte et al.'s (1998) measure. *Personality and Individual Differences 36*, 555-562.
- Bar-On, R. (2006). The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI). *Psicothema 18*, supl., 13-25.
- Bar-On, R. & Parker, J. D. A. (Eds.). (2000). *The handbook of emotional intelligence: Theory, development, assessment, and application at home, school, and in the workplace*. Jossey-Bass: California.
- Boyatzis, R. E., Goleman, D., & Rhee, K. S. (2000). Clustering competence in emotional intelligence: Insights from the Emotional Competence Inventory. In R. Bar-On & J. D. A. Parker (Eds.), *The Handbook of emotional intelligence: Theory, development, assessment, and application at home, school, and in the workplace* (pp 343-362). San Francisco: Jossey-Bass.
- Brannick, M. T., Wahi, M. M., Arce, M., Johnson HA., Nazian, S., & Goldin, S. B. (2009). Comparison of trait and ability measures of emotional intelligence in medical students. *Medical Education, 43*, 1062-1068.
- Cherniss, C. (2010). Emotional intelligence: Toward clarification of a concept. *Industrial and Organizational Psychology 3*(2), 110-126.
- Ciarrochi, J., Chan, A., & Caputi, P. (2000). A critical evaluation of the emotional intelligence construct. *Personality and Individual Differences 29*(5), 539-561.
- Clarke, V., Ellis, S. J., Peel, E., Riggs, D. W. (2010). *Lesbian, gay, bisexual, trans and queer psychology: An introduction*. New York: Cambridge University Press.
- Costa, A. & Faria, L. (2015). Emotional intelligence throughout Portuguese secondary school: A longitudinal study comparing performance and self-report measures. *European Journal of Psychology of Education 31*(3), 419-437.
- Costa, A. & Faria, L. (2015). The impact of emotional intelligence on academic achievement: A longitudinal study in Portuguese secondary school. *Learning and Individual Differences 37*, 38-47.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of Psychological Testing*. New York: Harper and Row.
- Droppert, K., Downey, L., Lomas, J., Bunnett, E. R., Simmons, N., Wheaton, A., Nield, C., & Stough, C. (2019). Differentiating the contributions of emotional intelligence and resilience on adolescent male scholastic performance. *Personality and Individual Differences 145*, 75-81.

- Eslami, A., Hasanzadeh, A., & Jamshidi, F. (2014). The relationship between emotional intelligence health and marital satisfaction: A comparative study. *Journal of Education and Health Promotion* 3(1), 24.
- Garg, R., Levin, E., & Tremblay, L. (2016). Emotional intelligence: Impact on post-secondary academic achievement. *Social Psychology of Education* 19(3), 627-642.
- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence: why it can Matter more than IQ*. New York: Bantam Books.
- Goleman, D. (2000). *Práce s emoční inteligencí: jak odstartovat úspěšnou kariéru*. Praha: Columbus.
- Gross, J. J. (2015). *Handbook of emotion regulation*. New York: Guilford Press.
- Gross, J. J. & John, O. P. (2003). Individual differences in two emotion regulation processes: Implications for affect, relationships, and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology* 85(2), 348-362.
- Guastello, D. & Guastello, S. (2003). Androgyny, gender role behavior, and emotional intelligence among college students and their parents. *Sex Roles* 49(11/12), 663-673.
- Harrod, N. R. & Scheer, S. D. (2005). An exploration of adolescent emotional intelligence in relation to demographic characteristics. *Adolescence* 40(159), 503-512.
- Hřebíčková, M. & Urbánek, T. (2001). NEO pětifaktorový osobnostní inventář. Praha: Hogrefe – Testcentrum.
- Humpolíček, P. & Slezáčková, A. (2012). *MSCEIT – Test emoční inteligence*. Praha: Hogrefe – Testcentrum.
- Joseph, D. L. & Newman, D. A. (2010). Emotional intelligence: An integrative meta-analysis and cascading model. *Journal of Applied Psychology*, 95(1), 54–78.
- Klose, J., Černochová, D., & Král, P. (2002): *Videňský maticový test*. Praha, Testcentrum.
- Makkar, S. & Basu, S. (2017). The impact of emotional intelligence on workplace behaviour: A study of bank employees. *Global Business Review* 20(2), 458-478.
- Martins, A., Ramalho, N., & Morin, E. (2010). A comprehensive meta-analysis of the relationship between emotional intelligence and health. *Personality and Individual Differences* 49(6), 554-564.
- Matthews, G., Zeidner, M., & Roberts, R. D. (2004). *Emotional Intelligence: Science and Myth*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Mayer, J. D., Caruso, D. R., & Salovey, P. (1999). Emotional intelligence meets traditional standards for an intelligence. *Intelligence* 27(4), 267-298.

- Mayer, J. D. & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? In P. Salovey & D. J. Sluyter (Eds.), *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications* (pp.3-34). New York: Basic Books.
- Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. (2000). Models of emotional intelligence. In R. J. Sternberg (Ed.), *Handbook of Intelligence* (pp. 396-420). Cambridge: Cambridge University Press.
- Mediana, P. A. & Hassan, S. A. (2015). A review on emotional intelligence among homosexual of LGBT community. *Asian Journal of Scientific Research* 8(1), 14-21.
- Meyer, I. H. (2003): Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin* 129(5), 674-697.
- Mikolajczak, M., Luminet, O., Leroy, C., & Roy, E. (2007). Psychometric properties of the trait emotional intelligence questionnaire: Factor structure, reliability, construct, and incremental validity in a french-speaking population. *Journal of Personality Assessment* 88(3), 338-353.
- Mîndru, M. A. & Năstasă, L. E. (2017). The relation between emotional intelligence, sexual identity and sexual orientation. *Bulletin of the Transylvania University of Brasov* 10(2), 155-164.
- Mukundan, S. P. & Abdulkhader, Z. (2019). Exploring emotional intelligence of managers through the lens of sex and gender role identity. *International Journal of Human Resource Management and Research* 9(4), 21-32.
- Navas, M. A. S. & Vijayakumar, M. (2018). Emotional intelligence: A review of emotional intelligence effect on organizational commitment, job satisfaction and job stress. *International Journal of Advanced Scientific Research & Development* 5(6), 1-7.
- O'Connor, R. M. & Little, I. S. (2003). Revisiting the predictive validity of emotional intelligence: self-report versus ability-based measures. *Personality and Individual Differences* 35, 1893-1902.
- Pardeller, S., Frajo-Apor, B., Kemmler, G., & Hofer, A. (2017). Emotional intelligence and cognitive abilities – associations and sex differences. *Psychology, Health & Medicine* 22(8), 1001-1010.
- Parker, J. D. A., Summerfeldt L. J., Hogan, M. J., & Majeski, S. A. (2004). Emotional intelligence and academic success: Examining the transition from high school to university. *Personality and Individual Differences* 36, 163-172.
- Petrides, K. V. & Furnham, A. (2000). On the dimensional structure of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences* 29(2), 313-320.
- Petrides, K. V. & Furnham, A. (2001). Trait emotional intelligence: Psychometric investigation with reference to established trait taxonomies. *European Journal of Personality* 15(6), 85-101.
- Petrides, K. V., Frederickson, N., & Furnham, A. (2004). The role of trait emotional intelligence in academic performance and deviant behavior at school. *Personality and Individual Differences* 36, 277-293.

- Petrides, K. V., Pita, R., & Kokkinaki, F. (2007). The location of trait emotional intelligence in personality factor space. *British Journal of Psychology* 98, 273-289.
- Petrides, K. V., Vernon, P. A., Schermer, J. A., Ligthart, L., Boomsma, D. I., & Veselka, L. (2010). Relationships between trait emotional intelligence and the Big Five in the Netherlands. *Personality and Individual Differences*, 48(8), 906–910.
- Rathore, D., Chadha, N. K., & Rana, S. (2017). Emotional intelligence in the workplace. *Indian Journal of Positive Psychology* 8(2), 162-165.
- Salovey, P. & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition & Personality* 9, 185-211.
- Salovey, P., Mayer, J. D., Goldman, S. L., Turvey, C., & Palfai, T. P. (1995). Emotional attention, clarity, and repair: Exploring emotional intelligence using the Trait Meta-Mood Scale. In J. W. Pennebaker (Ed.), *Emotion, disclosure, & health* (p. 125–154). American Psychological Association.
- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Hall, L. E., Haggerty, J. T. C., Cooper, J. T., Golden, C. J., & Dornheim, L. (1998). Development and validation of a measure of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences* 25(2), 167-177.
- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Thorsteinsson, E. B., Bhullar, N., & Rooke, S. E. (2007). A meta-analytic investigation of the relationship between emotional intelligence and health. *Personality and Individual Differences* 42(6), 921-933.
- Schutte, N. S. & Loi, N. M. (2014). Connections between emotional intelligence and workplace flourishing. *Personality and Individual Differences* 66, 134-139.
- Séguin, D. G. & Hipson, W. (2016). Unravelling the complex associations between emotional intelligence and personality in later childhood and early adolescence. *Early Child Development and Care* 186(8), 1212-1226.
- Siegling, A. B., Saklofske, D. H., Vesely, A. K., & Nordstokke, D. W. (2012). Relations of emotional intelligence with gender-linked personality: Implications for a refinement of EI constructs. *Personality and Individual Differences* 52(7), 776-781.
- Sierra, M. D. V., Rosal, M. A. B., Romero, N. R., Villegas, K., & Lorenzo, M. (2013). Emotional intelligence and its relationship with gender, academic performance and intellectual abilities of undergraduates. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology* 11(2), 395-412.
- Spielberger, C. (Ed.). (2004). *Encyclopedia of Applied Psychology*. Academic Press.
- Van Rooy, D. L., Alonso, A., & Viswesvaran, C. (2005). Group differences in emotional intelligence scores: Theoretical and practical implications. *Personality and Individual Differences* 38(3), 689-700.
- Warwick, J., & Nettelbeck, T. (2004). Emotional intelligence is...? *Personality and Individual Differences*, 37, 1091-1100.

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1: Subškály a kompozitní škály Bar-Onova nástroje EQ-i

Tabulka č. 2: Domény nástroje ECI a v nich obsažené dílčí kompetence

Tabulka č. 3: Charakteristické znaky výkonově a rysově koncipovaných nástrojů měření EI

Graf č. 1: Průměry skóre v celkové schopnostní EI

Graf č. 2: Průměry skóre v celkové rysové EI